

Маржан Є. В.,
курсант 2 курсу ДонДУВС факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Донецького державного університету внутрішніх справ, рядова поліції,
м. Кропивницький,
1565228@gmail.com

Пекарський С. П.,
кандидат юридичних наук, доцент
Донецького державного університету внутрішніх справ, рядова поліції,
м. Кропивницький,
psp1271@ukr.net

ГЕНОЦИД ЗА НОРМАМИ РИМСЬКОГО СТАТУТУ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ ТА КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Ключові слова: геноцид, воєнні злочини, злочини проти людяності, Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду, Кримінальний кодекс України.

Вступ. 17 липня 1998 року прийняті положення Римського Статуту Міжнародного Кримінального Суду [1] (далі Римський Статут – прим. автора). В преамбулі Римського Статуту зазначено, що найбільш тяжкі злочини, які викликають занепокоєння всього міжнародного співтовариства, не повинні залишатися непокараними та що їхнє ефективне переслідування повинно бути забезпечене як заходами на національному рівні, так і шляхом посилення міжнародного співробітництва [1]. Необхідно визнати, що натепер наша держава не ратифікувала Римський Статут, але з метою співпраці з Міжнародним Кримінальним Судом Верховна Рада України 4 лютого 2015 року схвалила постанову № 145-VIII «Про Заяву Верховної Ради України «Про визнання Україною юрисдикції Міжнародного кримінального суду щодо скоєння злочинів проти людяності та воєнних злочинів вищими посадовими особами Російської Федерації та керівниками терористичних організацій «ДНР» та «ЛНР», які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян» [2].

Свою чергою Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III містить статтю 442, яка визначає підстави кримінальної відповідальності за геноцид [3, ст. 442].

Мета. Провести аналіз норм Римського Статуту Міжнародного Кримінального Суду та Кримінального Кодексу України, які визначають сутність дефініції «геноцид».

Результати. Римський Статут за своїм змістом поділяє злочини, які загрожують миру, безпеці та добробуту світу на злочин геноциду, злочини проти людяності, воєнні злочини, злочин агресії [1].

До злочину геноциду відноситься діяння, які вчинено з наміром знищити повністю або частково будь-яку національну, етнічну, расову чи релігійну групу як таку. Геноцид відображається у вбивстві членів такої групи (національна, етнічна, расова чи релігійна – прим. автора); заподіянні тяжких тілесних ушкоджень або психічного розладу членам такої групи; умисному створенні для такої групи умов життя, розрахованих на доведення її до повного або часткового фізичного знищення; впровадженні заходів, спрямованих на запобігання дітонародженню всередині такої групи; насильницькій передачі дітей цієї групи до іншої групи [1, ст. 6].

На відміну від геноциду, до злочинів проти людяності Римський Статут відносить діяння, які вчиняються в рамках широкомасштабного або систематичного нападу, спрямованого проти будь-якого цивільного населення. Такий напад вчиняється усвідомлено і має

тяжкі наслідки, зокрема: вбивства; винищення; обернення в рабство; депортацію або насильницьке переміщення населення; ув'язнення або інше жорстке позбавлення фізичної свободи в порушення основоположних норм міжнародного права; катування; згвалтування, сексуальне рабство, примушення до проституції, примусову вагітність, примусову стерилізацію чи будь-яка іншу подібну за тяжкістю форму сексуального насильства; переслідування будь-якої групи або спільноти, яку можна ідентифікувати, за політичними, расовими, національними, етнічними, культурними, релігійними, гендерними, як це визначено в пункті 3 (Римського Статуту – прим. автора), або іншими ознаками, що загально визнані неприпустимими згідно з міжнародним правом, у зв'язку з будь-яким діянням, зазначеним в цьому пункті, чи будь-яким злочином, що підпадає під юрисдикцію Суду; насильницьке зникнення осіб; злочин апартеїду; інші нелюдські діяння подібного характеру, що умисно заподіюють сильних страждань чи тяжких тілесних ушкоджень або серйозної шкоди психічному чи фізичному здоров'ю [1, ст. 7].

Низка протиправних дій Римський Статут відносить до воєнних злочинів, перелік яких надано у статті 8 [1]. При цьому зазначені діяння повинні характеризуватися широкомасштабністю вчинення таких злочинів.

Отже, міжнародне товариство на прикладі Римського Статуту виділяє геноцид від інших діянь, які загрожують миру, безпеці та добробуту в'сього світу. На жаль, історія людства має багато прикладів геноциду проти представників різних націй.

В умовах повномасштабної агресії російської федерації проти України також набуло актуальності питання розрізнення геноциду від воєнних злочинів, згідно з нормами Кримінального кодексу (далі – КК, прим. автора) України [3]. Повномасштабна агресія проти України відображається у прагненнях росії незаконно захопити території нашої суверенної держави у визнаних міжнародною спільнотою та ООН. Дії представників країни-агресорки спрямовані також і проти мирного населення, та цивільної інфраструктури.

Стаття 442 КК України під геноцидом визнає діяння, умисно вчинене з метою повного або часткового знищення будь-якої національної, етнічної, расової чи релігійної групи шляхом позбавлення життя членів такої групи чи заподіяння їм тяжких тілесних ушкоджень, створення для групи життєвих умов, розрахованих на повне чи часткове її фізичне знищення, скорочення дітонародження чи запобігання йому в такій групі або шляхом насильницької передачі дітей з однієї групи в іншу [3, ст. 442]. Друга частина цієї статті передбачає відповідальність за публічні заклики до геноциду, а також виготовлення матеріалів із закликами до геноциду з метою їх розповсюдження або розповсюдження таких матеріалів [3, ст. 442, ч. 2].

Зазначаємо, що український законодавець розрізняє підстави кримінальної відповідальності за геноцид від підстав за екоцид та за порушення законів та звичаїв війни [3]. Проводячи дослідження геноциду як форми насильства, Катеринчук К. В. звзначила: «Законодавцем чітко визначено його основні ознаки, а саме діяння, умисно вчинене з метою повного або часткового знищення будь-якої національної, етнічної, расової чи релігійної групи шляхом позбавлення життя членів такої групи чи заподіяння їм тяжких тілесних ушкоджень, створення для групи життєвих умов, розрахованих на повне чи часткове її фізичне знищення, скорочення дітонародження чи запобігання йому в такій групі або шляхом насильницької передачі дітей з однієї групи в іншу» [4, с. 198]. В подальшому Катеринчук К. В. приходить до висновку: «Чітко прослідковується, що український законодавець здійснив імplementацію міжнародних конвенцій у кримінальне законодавство України способом трансформації [4, с. 198].

Висновки. Проведений нами порівняльний аналіз дефініції «геноцид» за нормами Римського Статуту Міжнародного Кримінального Суду та Кримінального кодексу України дозволяє дійти висновку про те, що в умовах незалежної української держави підстави кримінальної відповідальності за вчинення геноциду відповідають нормам закріпленим в міжнародних правових актах. Ми погоджуємося з думкою сучасної науковиці Ахтирської Н. М., яка зазначила: «В Україні формується законодавство, скероване на взаємодію з

Міжнародним кримінальним судом, з урахуванням воєнного стану цей процес відбувається в умовах реального часу – «закон – злочин – розслідування», і з урахуванням виявлених нормативних прогалин чи складнощів вносяться пропозиції до закону» [5, с. 44].

Перспективи подальших досліджень. Злочини вчинені представниками країни-агресорки під час повномасштабних бойових дій проти України мають різні прояви. Ці дії потребують додаткового дослідження. Зокрема, актуальною для України стало питання поведінки представниками країни-агресорки з військовополоненими та депортованими цивільними громадянами. Підрозділи Національної поліції України, які діють у складі сил безпеки та оборони проводять розшукові заходи з метою встановлення місцезнаходження та повернення на Батьківщину всіх українців. З використанням норм міжнародного гуманітарного права, чинного українського законодавства вказана проблема потребує комплексного дослідження та практичної реалізації.

Список використаних джерел:

1. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду від 17 липня 1998 року. Відомості Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588?find=1&text=#w1_1 (дата звернення: 01.05.2024).
2. Заява Верховної Ради України «Про визнання Україною юрисдикції Міжнародного кримінального суду щодо скоєння злочинів проти людяності та воєнних злочинів вищими посадовими особами Російської Федерації та керівниками терористичних організацій «ДНР» та «ЛНР», які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян: схвалена постановою Верховної Ради України від 4 лютого 2015 року № 145-VIII. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145-19#Text>.
3. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. Дата оновлення: 28.03.2024. Відомості Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14?find=1&text=#w1_1 (дата звернення: 03.05.2024).
4. Катеринчук К. Геноцид як форма насильства. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2023. № 1. С. 197-203. URL: <https://visnik.dduvs.in.ua/wp-content/uploads/2023/04/1/1-2023-197-203.pdf>.
5. Ахтирська Н. М. Імплементация положень Римського Статуту в національне законодавство України: політичні зобов'язання та правові шляхи вирішення. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2023. Вип. 4. С. 42-52. URL: <https://lj.journal.kspu.edu/index.php/lj/article/view/392/360>.